

Универзитетска библиотека
“Светозар Марковић”

У сусрет духу Европе

европски градови са старих слика

Каталог изложбе

Београд, 2006.

Европа је постала њихов дом

Путујући по Померанији, једној од европских периферија, заинтересовани грађанин једне друге, дијагонално супротне, периферије тог истог континента, је забележио да "нема још ни сто година од како је Европа постала, оно што ми рекнемо, европска. Тек Француска револуција затворила је врата средњем веку /.../ и на све стране и у све земље пресађивала слободу и једнакост". И управо су те вредности на којима почива модерно доба биле оне које су од једног континента и само географски детерминисаног простора, почеле да чине цивилизацијски, економски, културни, а у новије време све више и политички, јединствен простор. Писац поменутог записа, Љубомир Ненадовић, слободно га можемо назвати и једним од првих српских туриста, у жељи да нешто сазна и трагајући за овим вредностима које је истакао као паневропске, из свог студентског станишта у Берлину је кренуо током летњих празника 1846. године да обиђе обале Балтичког мора и острво Риген, да би у каснијим обиласцима упознао долину Рајне, у долини Некра боравио док је студирао у Хајделбергу, пропешачио добар део Швајцарске делом сам а делом са друговима, Француску доживео у њеном средишту - Паризу, па стигао и до Медитерана и оставио своје записе из Напуља.

Ненадовић није био једини. Занемарујући малобројне трговце који су се кретали по сајмовима и трговима средње и југоисточне Европе, први који су Европу кренули да упознају, да по њој путују и у њој бораве, били су српски студенти. Већином су били избраници нововековне српске државе, настале у устанцима 1804-1815. године, која је морала из темеља да гради своје институције и сама није могла да задовољи потребе за образованим грађанима. А знало се да без учених људи нема ни развоја, да се модерно друштво не може градити без најновијих знања, да Србија, уколико жели да се укључи у европску породицу народа, мора да прихвати и следи оне вредности које су доминантне у њеном окружењу. И од 1839. године су сваке јесени групе изабраних младића, којима су се крајем 19. века прикључиле и девојке, напуштале Србију и одлазиле у различите делове Европе; круг који се може следити у крајњим тачкама био је описан градовима Одесом, Кијевом, Москвом, Санкт Петербургом, Грајсфалдом, Лондоном, и на југу Мадридом и Атином.

Али највише интересовања и највише студената било је у средишту овог европског простора, односно тамо где су доминирали стари и угледни универзитети и на којима су највише могли да науче. Досадашња знања показују да је до краја 19. века највише студената из Србије боравило на аустријским универзитетима и високим школама; најбројнији су били у Бечу а мање их је било у Прагу, Грацу, Пешти и Инсбруку. Приближан број студената се определио за немачке или француске универзитете, с тим што су изузетне техничке високе школе знатно допринеле броју оних који су студирали на средњоевропском простору, попут оних у Берлину, Дармштату, Ахену, Карлсруеу или Дрездену на којима су се обучавали први српски инжењери. Тек почетком 20. века политичке прилике ће утицати да број Срба уписаних на француским универзитетима надмаши оне у немачким градовима. У Русију су одлазили да студирају богослови, официри, филолози, лекари... док ће и за Русе и за Србе Швајцарска од 60-их година 19. века постати привлачна. Тамошње политичке слободе и дух толеранције ће допринети да се у Цириху, Женеви, Берну, Лозани и другим швајцарским градовима није учила само одабрана наука, већ, изван факултетских аула, и практична политика, касније примењена међу руским народњацима и анархистима и српским радикалима и социјалистима. У мањем броју Срби ће боравити и на високим школама Белгије, Италије, Велике Британије и Шпаније.

Посебну групу ђака, чије су белешке овде изложене, чине они који нису бирали европске универзитетске центре по стручним критеријумима, већ су их вртлози Првог светског рата приморали да напусте своју домовину. Од око 200.000 избеглих војника и грађана Србије, српска влада је учинила напор и уз помоћ влада и цивилних организација Француске, Британије и Швајцарске, издвојила негде око 5.000 српских младића и девојака који су се током рата школовали у тим срединама. И за разлику и од потоњих и бивших политичара, тада су превагу однели они који су знали да после сваког рата следи будућност која се не може осигурати уколико држава нема сопствену интелигенцију. Тада ју је сачувала и они који су током рата, уместо у рововима, боравили у Оксфорду, Кембриџу, Единбургу, Лиону, Паризу, Нешателу, Ментону, Ници или на неком другом од око сто места у којима су се млади Срби школовали, су се вратили кући.

Као што су се враћали у домовину и сви њихови предходници. Радозналост својствена младости водила их је најпре у европске престонице. Иако је држава својим стипендистима одређивала места студирања уважавајући најпре стручне критеријуме, сви су тежили да бар неко време проведу у великим европским метрополама. У Бечу их је било највише. Он је често био прва станица и најближи стари и уз то добри универзитет, одакле су касније могли да се отисну на неке од других високих школа. Тамо се већина први пут сусрела са тековинама модерне техничко-технолошке цивилизације. Осим царских палата и вртова, у њему су видели градски превоз, уличне светиљке телеграф, железницу... А из Беча се могло даље, на две шине "врло јаке и то дебеле /.../ и по овима дебели точкови парни кола лете, без да икад с њи спадају", бележио је Димитрије Матић. И од "штације до штације", гвозденим путем кроз "пресечена брда" кренули су даље... А од градова које су сами бирали на првом месту је био Париз. И за њихове савременике, као и за потомке, то је био 'град светлости', широких булеvara и културних установа, где живот једнако буја и дању и ноћу, у коме се "руча у вече, а 'доручкује' од једанаест сахата пре подне"... А како сви нису могли бити у Паризу, "одлетели су ка сунцу" приметио је један савременик 1917. године. Те године су млади Срби били бројни у Ници, Ментону или Болијеу, одакле су могли комотно да из суседног Монака или блиске Италије набављају хлеб који је у ратној Француској био дељен на тачкице. Тамо граница није било, као што их нема ни данас.

У сам врх станишта која су одабрали током својих студентских година, били су пруска престоница Берлин и баварски главни град Минхен – оба центра славна и због науке и културе. Берлин се младом Димитрију Матићу 1845. године чинио "црна варош" а само годину дана касније је израстао у место његовог "умног рођења". Галерије, опера, паркови, библиотеке, а најпре "врла предавања" тамошњих професора су велике престонице учиниле њиховим домом у коме су се, како је време протичало, добро осећали. Неки од градова са словенским присуством подсећали су их на домовину, попут Прага, Вроцлава или места на острву Риген, а нису ни све вароши биле достојне њиховог дивљења. Јеврем Грујић је видео да је Лијеж био нездрав, магловит и црн од угља који се тамо користио, док су нека села у Померанији, због свог сиромаштва и нехигијене, била повод оштре критике пруских власти од стране Љубомира Ненадовића.

Швајцарски градови ни издалека нису били онакви центри какве данас познајемо. Средином 19. века омањи Цирих, са око 20.000 становника, је привлачио лепим природним положајем и умереним ценама хране и смештаја, а због политичке климе је израстао у словенску колонију чији су и Срби били значајан део. Крајем века је та земља личила на лепо уређену башту, стекао је утисак Јован Скерлић, док су други уважавали радиност тамошњих становника. Али, записи сведоче, да им је тамо најважнија била могућност да се на лицу места упознају са швајцарском демократијом, политичким либерализмом и федералним системом.

Могућност мењања универзитета сваког семестра што је било обележје средњоевропских високих школа су обилато користили. Било је студената који су својих обавезних осам семестара провели на исто толико универзитета и градова у разним државама. Већ тада је Европа за њих била јединствен студијски простор где је требало прихватити оно што је било најкорисније за сопствено усавршавање и за каснији рад у домовини. И због тога су лако прелазили из једне у другу земљу путујући и студирајући, на пример, од Москве, преко Варшаве, до Минхена и Париза. У њој није било ни све домаће, ни све блиско; требало се суочити са непознатим а и носталгија им није била страна. Па ипак, као што је то чинио велики путник и књижевник Љубомир Ненадовић, Европа је за њих била отворено поље које се ваљало упознати. Посебно уколико се тежило јединственим вредностима поменутих на почетку овог текста.

Љубинка Трговчевић

H. Bartlett.

Bet

E. Br

Grade.

Београд

На изложби *У сусрет духу Европе* представљени су европски градови са старих, мање познатих графика, ведута, цртежа и фотографија, из фонда Одељења реткости Универзитетске библиотеке “Светозар Марковић” у Београду.

Изводи из писама и записа наших студената на школовању у иностранству, такође из архивске збирке овог Одељења, чине мале, засебне целине у којима је дато виђење једног потпуно новог, непознатог света.

О својој новој средини писале су следеће личности:

Димитрије Матић (1821-1884), државник, правник, књижевник, академик. Био је професор на Београдском лицеју на предметима грађански законик и јавно право, министар просвете и министар правде, председник Народне скупштине. Као министар просвете установио је учитељску школу, модернизовао наставу.

Студирао је права и филозофију у Берлину од 1845. до 1848. године.

Алекса Вукомановић (1826-1859), професор књижевности на Лицеју у Београду. Издавао је историјске изворе за српску историју. Био је ожењен ћерком Вука Караџића, Мином.

Студије у Кијеву завршио је 1850. године захваљујући помоћи Милоша Обреновића.

Коста Руварац (1837-1864), књижевник, критичар.

Студирао је права у Будимпешти, упоредо са студијама књижевности и естетике. Умро је као ђак.

Димитрије Герасимовић (1855-1906), лекар, санитетски пуковник, начелник војног санитета у Србији. Основао је тзв. санитетски воз.

Медицину је завршио у Бечу.

Сима Тројановић (1862-1935), етнограф, професор универзитета у Београду и Скопљу, оснивач Етнографског музеја у Београду.

Студирао је у Цириху, Вирцбургу и Хајделбергу, где је и докторирао биолошке науке 1885. године. После је, ради етнолошких студија, провео четири семестра на Универзитетима у Минхену, Бечу и Прагу.

Јован Дучић (1871-1943), песник, дипломата, академик. По завршетку студија започео је дипломатску каријеру. Службовао је у Софији, Риму, Атини, Мадриду, Женеви.

Студије је започео 1896. године у Женеви, а Правни факултет завршио је 1906. у Паризу.

Риста Митковић, рођен 1878. године, доцент на Универзитету у Женеви. Од 1910. године радио је као лекар и новинар у Женеви. Као резервни санитетски официр учествовао је у балканским и Првом светском рату.

Студије медицине почео је у Паризу а завршио у Женеви.

Радован Тунгуз Перовић Невесињски (1879-1944), књижевник. Био је професор гимназије у Београду, Скопљу, Никшићу, Подгорици, Смедереву, Сарајеву, кустос Земаљског музеја у Сарајеву. Објављивао је романе и приповетке.

Докторирао је у Бриселу 1912. године.

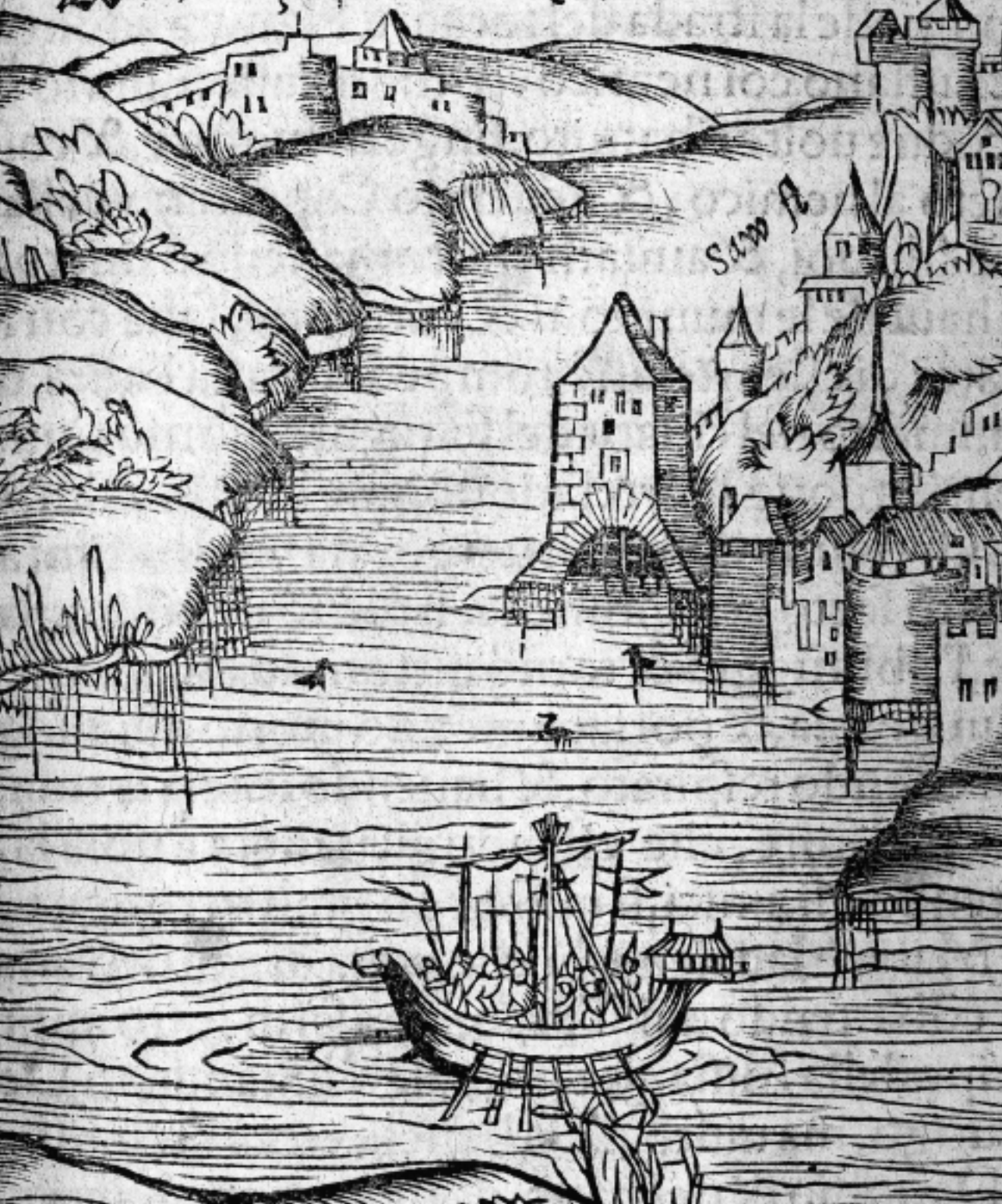
Војислав Јовановић Марамбо (1884-1968), књижевник, ванредни професор Београдског универзитета, начелник Историјског одељења Министарства иностраних послова, истраживач у Институту за проучавање књижевности Српске академије наука и уметности.

Студирао је књижевност у Швајцарској, Француској и Енглеској. Докторску дисертацију одбранио је 1911. у Греноблу.

Бранимир Ћосић (1903-1934), књижевник, писао је романе и драме.

Студирао је упоредну књижевност и историју уметности у Београду, Паризу и Лозани.

Kriechtschiff & Wyffenburg

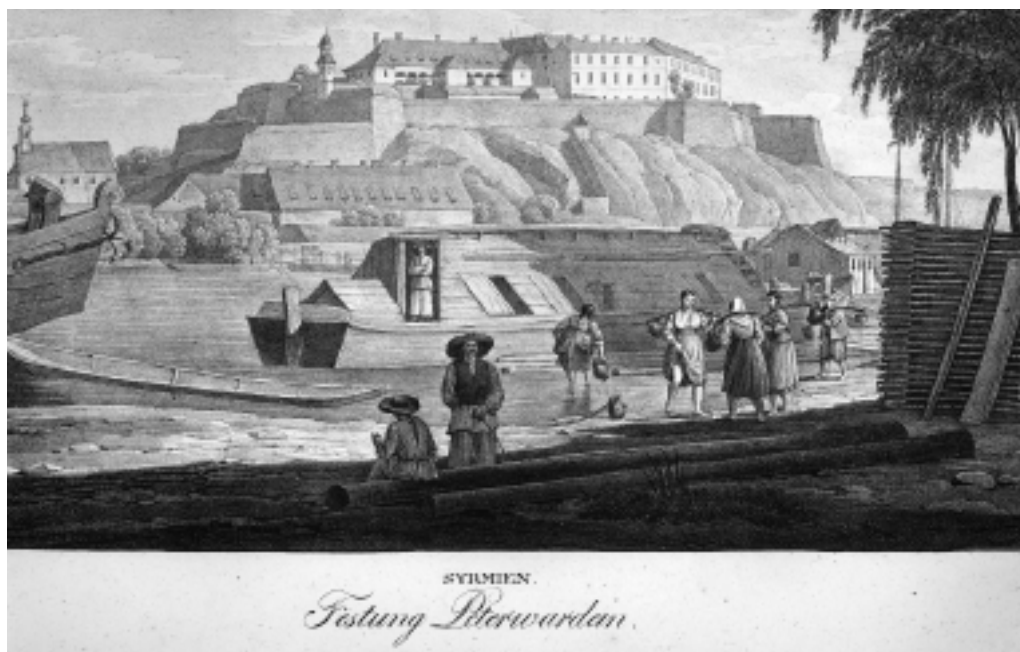

Tonaw fl.

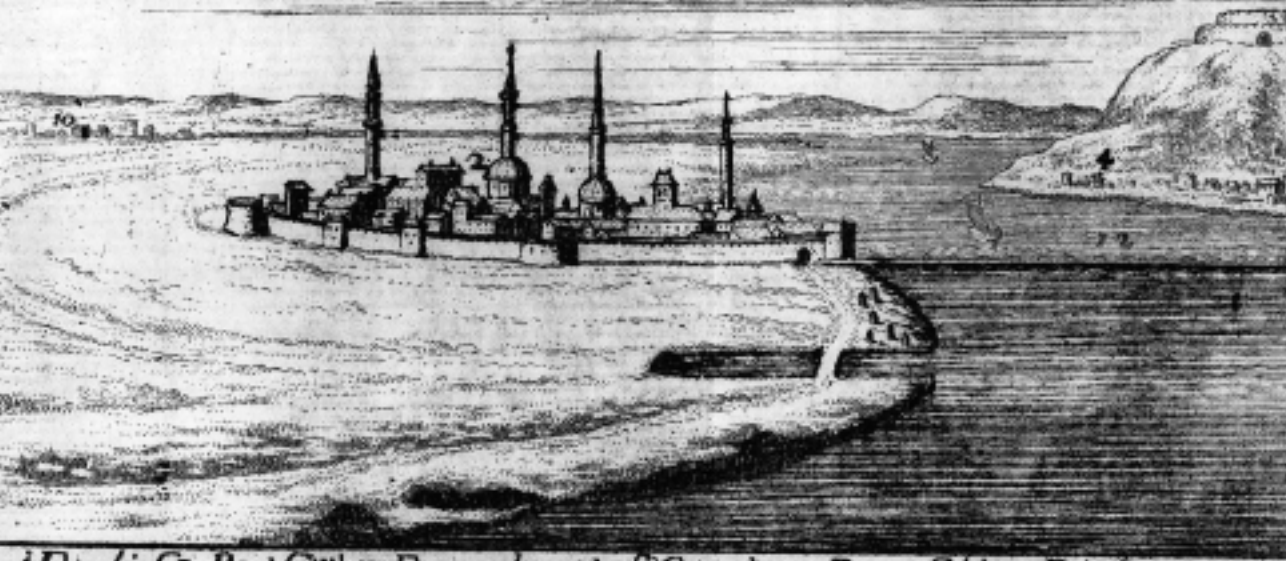

Петроварадин

Нови Сад

Пешта

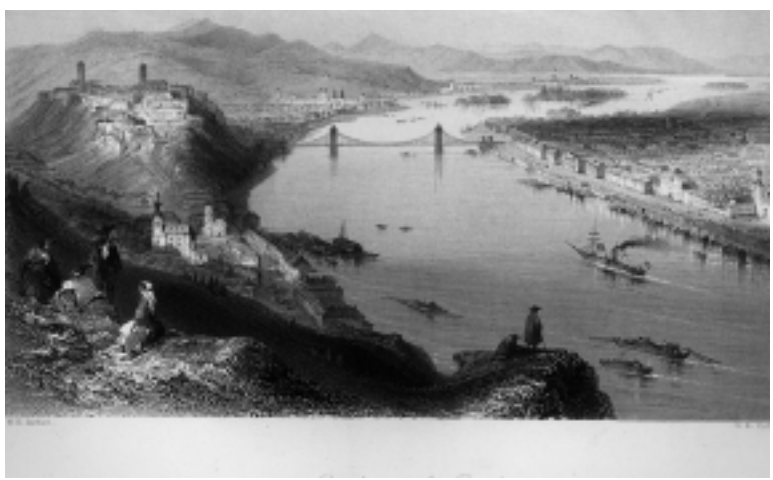
Време је овде има већ месец дана чисто и лепо (снега само што је још у Новембру и то врло мало било, а после никада) и баш ваљда на нашу срећу ове године никакве тако рећи зиме немасмо, а иначе би се у овој нашој грдној и ладној соби - другој Сибирији - посмрзавали.

Коста Руварац, фебруар 1859.

Овде је све мирно. Ја не сам никада учествовао у демонстрацијама, ко што си и сам мислио, па и сада се с њима не “братимим” ко што многи овде чине.

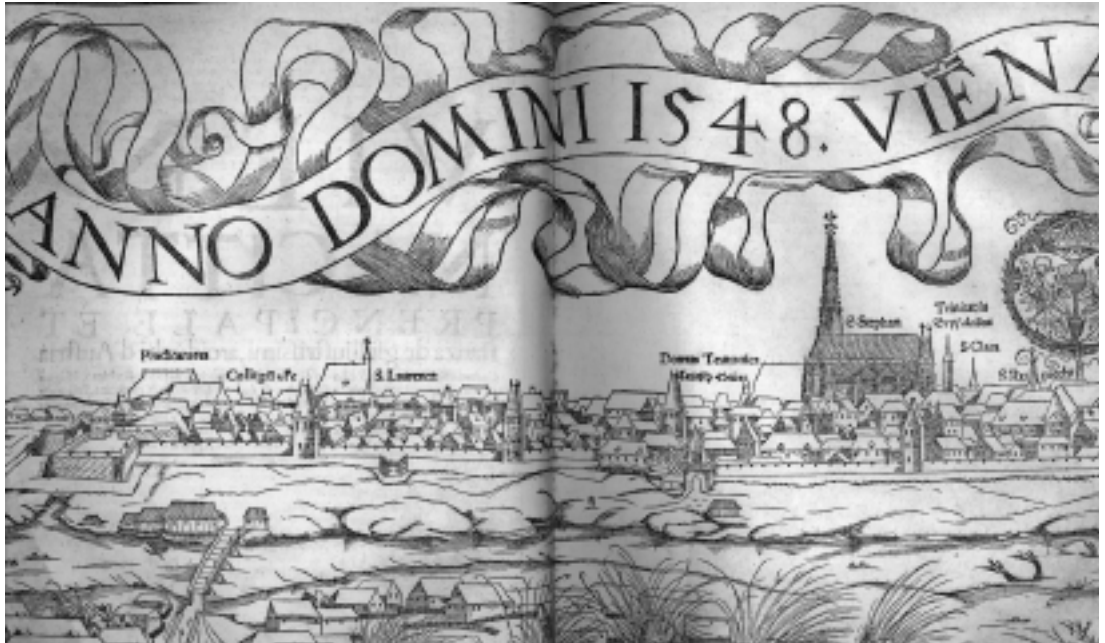
Коста Руварац, април 1860.

Беч

Јуче, око два и три сата, после подне стигао сам, на пароброду Дунав названом, у Беч, ову грдну варош. Како је тежко страном човеку у великој оваквој вароши, гди нигди никог странац не познаје, и не зна куд ће се окренути. Још у пароброду улетеше некакви полицаи, узеше ми мој пасош и дадоше уместо њега некакву цедуљу. Отворим им после мој сандук. Тражише и питаше ме имам ли дувана ил' нови хаљина, те, тек, после такове визитације пустише ме из пароброда напоље. При свој муци, смејо сам се тој строгости. Ал' куд ћу сад, гди ћу на квартир, како ћу да одем, и гди је та варош? Питају ме оћу ли фијакер. Ја и не знам шта је фијакер, тек сам чуо за њега.

Већ ме Пешта била доста заблеснула, па нешто, премда много мање, и Пожун, опет не овако као овај неизмерими Беч.

Така је мложина људска, као да је неки највећи вашар, не знам шта ћу пре да погледам.

Јуче, како сам ујутру из квартира изишо, почео сам са пратиоцем одати по Бечу, да би што развидити мого. Одведен сам у Цркву Стефанову. Видио сам грдноћу њену, и велику множину људи у њој, јер се у то доба, баш, десило богослуженије. Ово је знаменита древност.

И тако, тек се довече кренути могу на пут, јер ми се ова ларма бечка већ досадила, а све је због празника затворено да би мого видити Кабинет натурални, Галерију малања, Цајгхаус, библиотеке, и овим подобно, што би ми пријатно било.

Димитрије Матић, август 1845.

Знаш, ја у Бечу нисам до сад никад живео, па сам све корак по корак морао ићи напред.

За свој посао овде сам нашао доста широко поље, али ипак не у оној мери очекивања. Ну држим да ћу и то заобилазним путем надокнадити. Иначе је у Бечу све добро, сем хране. Швабе једу-да се наједу, а ми у јелу и да уживамо. У опште ми се чини да овдашњи свет цео живот сматра као неко трговачко предузеће за експлоатацију.

Сима Тројановић, јануар 1899.

Беч

Помисли само тај ступањ образованости и воље за науком: толика предавања при доста скупом улазку (50 кр. 1ф. 1.50) па опет тек што су новине донеле notiцу да ће ту и ту бити предавање, а оно за два дана све карте разграбљене. Радије свет иде на предавања (иако скупа) него ли у позоришта (или ти у цркву) или у кавану. То није случај само са овим предавањем – тако је са сваким без разлике. Овде се из дана у дан држе јавна предавања (највише од 7 увече) тако да доста има човек да ради кад би само на та предавања сва ишао и редовно пратио и штудирао. Сва су предавања дупком пуна, па био предмет строго научан или не.

Димитрије Герасимовић, фебруар 1880.

Код нас се овде не облачи нити грми, нити муње севају. Напротив небо је ведро, чисто, сјаји – велича се плаветнилом поетским и топлим сунчаним пролетњим зрацима труди се да свако срце загреје па и оно-које је престало давно за својом драгом да куца.

Димитрије Герасимовић, мај 1881.

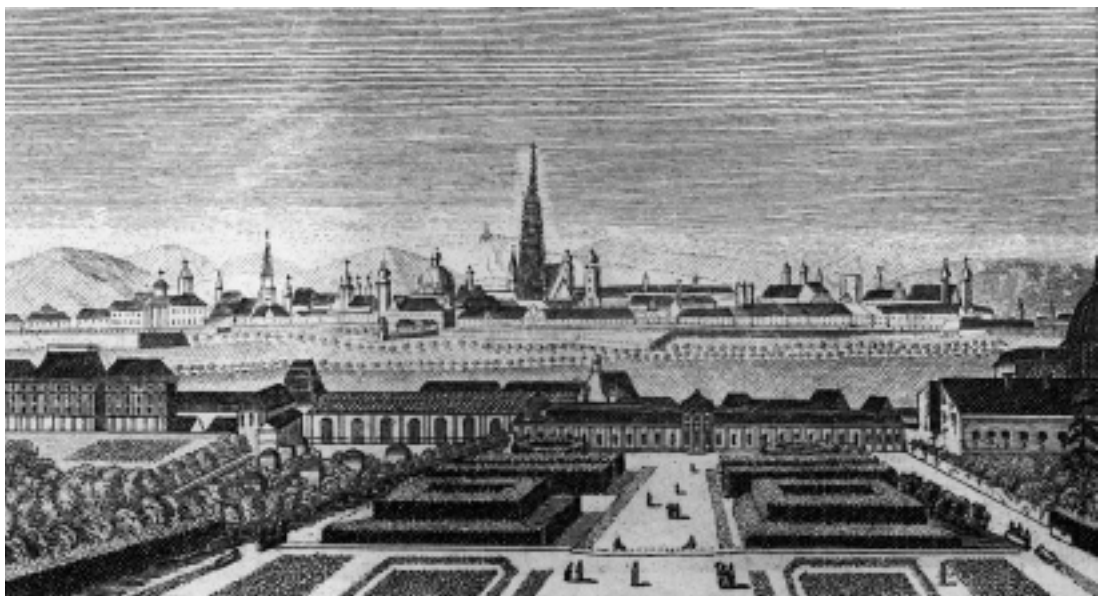
Један од оснивача егзактнога правца у медицини, дика и понос нашег универзитета, сјајна звезда на медицинском хоризонту – угасила се. Нема је више да светли. Сунце се над нашом школом помрачило – да се скоро не разведри. Човек, који је донео гласа и части његовој отаџбини, којим се дичио не само васцели европски свет, него у опште сви на свету у свима деловима света где је год лекара, којим се поносила ова царевина – човек који је у раду са још двојицом-са Покитанским и Хиртлом дао основ и подигао на ову висину на којој је наша школа, који је био вођа радовима који су помогли да наша школа, добије свеопшти назив “Бечка медицинска школа” – не живи више. Шкода је – умро! Као муња пуко је глас по целој вароши и све, и мало и велико, и старо и младо – и учењаци и лајници осећаше се као погружено, тронато и са сузним очима. Цела варош беше се претворила у саму жалост. Свима се на лицу познаваше тронатост, суморност, једном речи све беше у црно. Погреб био је у среду на ком је суделовало све што је могло и што је знало за Шкоду.

Димитрије Герасимовић, јун 1881.

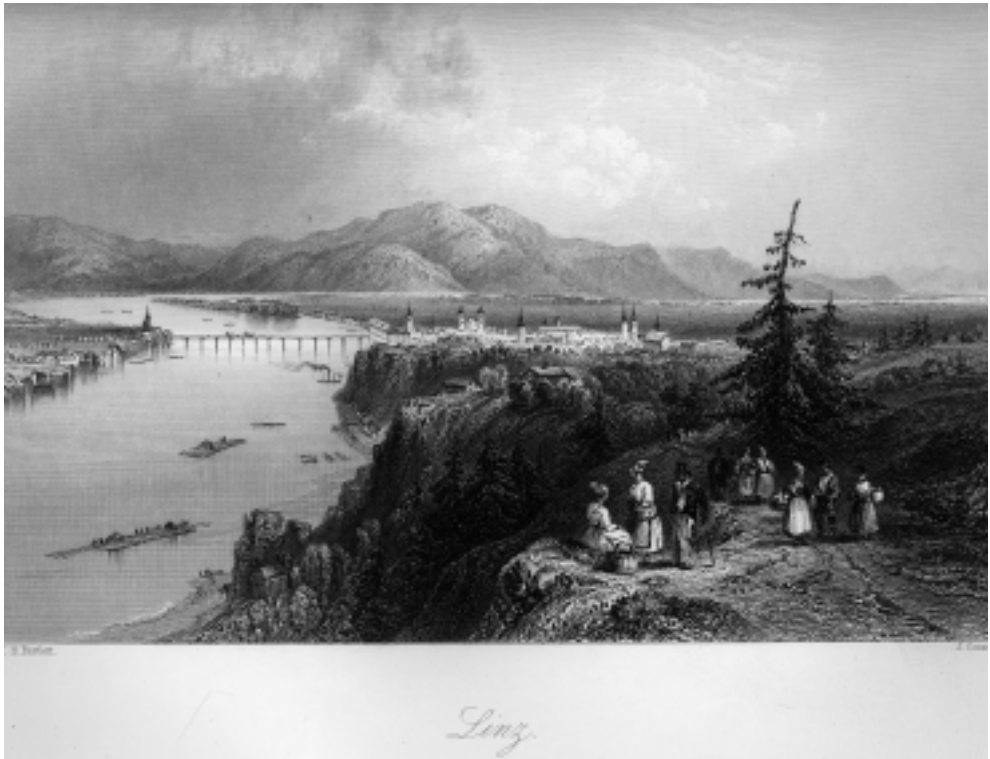

Не знам шта би радио кад би нас сви четворица били заједно. Онда би били сви скупа задовољени и онда би слатко проживели, па и у приликама кад у цепу ни суа нема. Само једна гола нада, која се неће никад испунити. Та нас срећа неће постићи да сви заједно проведемо бар месец дана у једном месту док смо још на страни. Овај живот био би ми прави мелем мојој души и онда не би жалио ма одма и умро. Тада би само мого заборавити на све горке дане и успомене, а таквих је силество, које сам доживео за мога бављења на страни и које ће ме једнако узастоппе пратити док

сам год овде у овој несрећној загушљивој бечкој атмосфери. Само кад би отишо одавде, кад би се опростио ове вароши или ако хоћеш околине, која је за мој живот била ни мање ни више ко право робовање, чамовање, и туговање, онда би ми се тек свалио грдан терет са срца, онда би тек слободно дисао, тада би се родио на ново.

Димитрије Герасимовић, децембар 1881.

Линц

Вечерас по месечини, одући од железнице до хотела, видио сам да је ово чиста и лепа варош.

Јутрос сам устао рано, прошо по Линцу. Лепа је варош опкољена красним пределима.

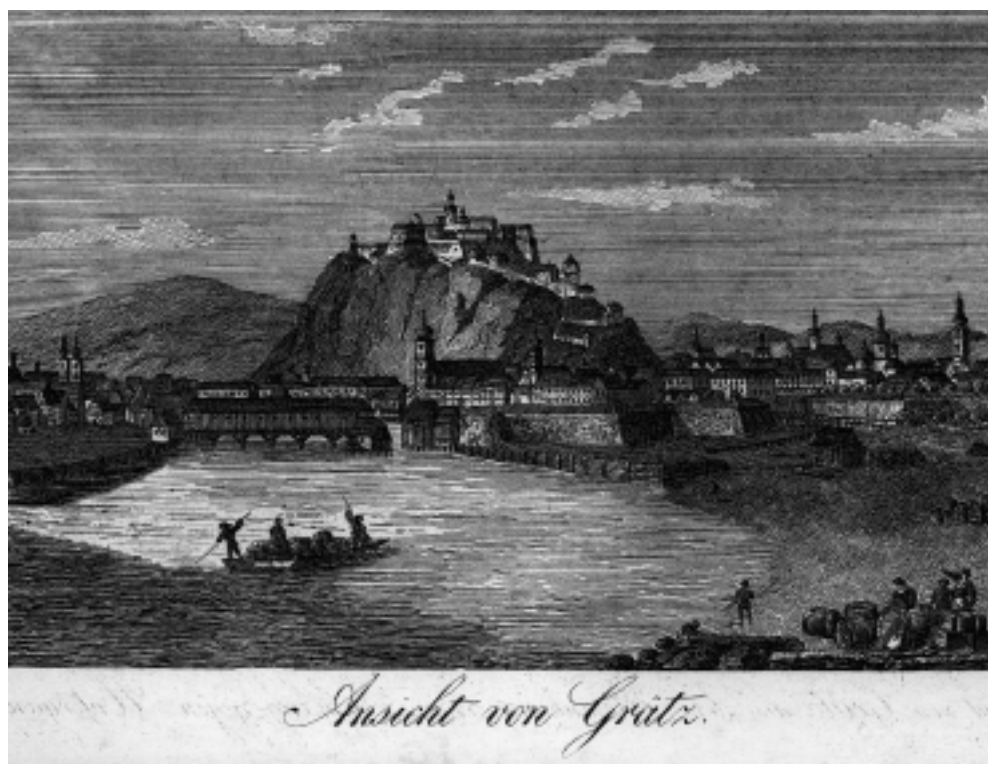
Димитрије Матић, април 1848.

Салцбург

Стигли смо овамо у Салцбург, одајући непрестано досад кроз врло лепе пределе. Ово је град по природи врло тврд. Улази се у њега кроз капију, која је просечена кроз грдну стену. Место није велико, али је положење врло лепо.

Димитрије Матић, април 1848.

Грац

Теплице

На ландкутмер поранили смо те, за тај дан прошавши прекрасне, романтичне, плодне и обделане пределе ческе, стигли смо с вечера око 7 сати у врло лепу варош Теплиц, у којој су купатила минерална. Мени се леп ред, чистота и положеније красно и природа ове вароши, јако допада, да би ја најрадије овде остао, и пређе, него у свим оним варошима, које сам до сад прошо и видио. Клима је сасвим здрава. Путем, од Прага до Теплица, видио сам шта је приљезаније и радиност Чеха. Свако живо ради. О Боже, свако и најмање парче земље, и оно поред пута, обделано је највећма.

Отишли смо у једну прекрасну књажеску башту овде у Теплицу, које лепоту ја нисам у стању, доиста, описати. Дивио сам се величенствености гостионице ове код Златног јелена. Познао сам се са више Чеха. Сад полазим за Дрезду. Доиста је Теплица чиста варош, а и ова гостионица, у којој сам ноћио. Мислио би човек да је какво свето место, није гостионица.

Приметио сам само да је ческа земља, у смотрењу природног положенија, романтичнија, него саксонска, премда је и ова красна, и премда је и ова одвећ обделана и уређена, да се скоро већем помислити не може.

Димитрије Матић, септембар 1845.

Регенбург

Улм

Колмар

Дрезден

Овде је у Дрезди врло лепа тераса, по којој се многи свет шета. Музика красно свира. Зданија особити нема у Дрезди, и ово што и има црна су и изгледају као древна. Дивио сам се кад ми је показано докле је Елба ове год. у марту била дошла, и какву је штету и овде, као и у Прагу Молдава, учинила. Жао ми је што се нећу моћи дуже задржати, да видим Музеум и Библиотеку, но није далеко од Берлина, могу и другипут доћи па све то видити. Сутра ујутру, дакле, гвозденим путем полазим за Берлин, и до вечера већ сам тамо.

Димитрије Матић, септембар 1845.

Фрајбург

Синоћ подоцне стигли смо амо. Јутрос смо рано устали и ову варош разгледали. Она има 11.000 житеља. Дакле је мања него Хајделберг, гди има 13.300. Што се тиче красоте природне околине, и положења места, може се братом назвати Хајделберга и Баден-Бадена. Свеучилиште је 1456. од Ерц-Херцога Алберта VI основано. Бертхолд Шварц изнашао је овде у средини 14-ог века пушчани пра. Црква Минстер јест скоро једина сасвим свршена велика готска у Немачкој. Зидање од црвеног пешчаног камена почело је под Конрадом од Церинга 1152. године. Црква се десила отворена, па смо ју и изнутра видели. Гроб Ротеков нисмо могли видети, јер је гробље подалеко, а ја морам итати, почем железница полази за Шлинген у 6½ часова. Зданије Свеучилишта није знаменито. Оно је као на неку иронију у Језуитској улици. Свети (чини ми се Станислав) стоји изрезан у том реду улице. У ходнику зданија Свеучил. видио сам две докторске дипломе приковане на табли. Медични факултет, веле ми, добар је овде. Ротеку ће се подићи у вароши споменик. Већ је позив на народ учињен за новчану помоћ. Тако треба почитовати велике мужеве.

Димитрије Матић, август 1847.

Око 4 часа поподне стигли смо у Фрајбург, ову католично-језуитску варош. На капији вароши морали смо наша имена у стражари подписати. Она има 9.100 житеља. Она има издалека леп изглед, као што мало вароши у Европи због малерне околине, али су улице доста узке и каљаве. Фрајбург је основан 1175. год. од Ерцога Бертхолда од Церинген. Висећи мост, највећи једносводни на свету, свршен је 1834. То је страота погледати у долину, преко које он на два брда постоји. Он је свршен за три године, и стао је 250.000 швајцерски франки. Цео строј овај даје редки скуп красоте и постојанства. Има ту још један висећи мост, који је свршен 1840, премда није онако велики као онај први.

Димитрије Матић, октобар 1847.

Хајделберг

Јутрос смо видели све хајделбергске Србе. Они су нас провели кроз ову малу, али врло лепу варош, која је окружена најлепшим пределима. Одма су нам нашли обиталиште. Наши прозори гледе у развалине замка, у коме је негда велики војвода баденски седио. Данас смо ишли у овдашњи Музеум, гди врло много новина и периодично излазећи листова има.

Димитрије Матић, април 1847.

Ево последњи дан проводим у Хајделбергу, у овом красном месту, гди је и природа лепа и живот слободан. Ово су доиста два најлепша блага човеку. Синоћ сам последњи пут био на красном шлосу. Збогом, дакле, умна Германијо! У теби сам две и пол године приљежно провео. Ја те нећу заборавити, јер сам у теби оно добио, што сам тражио. Ја ти само, поред умности твоје, више рада желим, рада, рада, а не само абстрактни говора, који премного имаш. Свежи своју умност са француском енергијом, па ћеш боље цветати. Али ти и при опроштају велим, не бацај мисли на добит дунавски предела, као што твоји патриоти говоре, јер оно није нигда твоје било. Тамо станује славски народ, који ће умети своју независност изборити.

Димитрије Матић, март 1848.

Франкфурт на Мајни

Ово је врло лепа варош. Има 40.000 људи. Ту смо видели врло велику и лепу штатуу Гетеу, од бронзе подигнуту. Он држи венац у једној руци. Гете је то заслужио, и грађанима, ове слободне вароши, служи чести што су овим спомеником показали, да су достојни имати за земљака тако великог стихотворца. Осим тога, видели смо још ту дом, такође древну католичку цркву. Каква је разлика између житељства берлинског, овог учтивог, мирног народа и овог. Више смо пијани људи видели, што се у Берлину не може зпазити.

Димитрије Матић, април 1847.

Ерфурт

Ово је град, који Прајзској припадаје. Лепа, повелика варош. Знаменито је што је ту у целој Немачкој једини манастир католички калуђерица. Видили смо град, који није врло јак, и дом цркву, врло древну.

Димитрије Матић, април 1847.

Карлсруе

... па смо онда разгледали ову лепу, чисту, мирну варош. Били смо у једној цркви при богослуженију, гди је много војинства било. Палата великог војводе доста је лепа. Не знам колико има житеља, и има ли више него у Манхајму, гди је људство од 24.000. Видили смо развалине скоро изгорелог театра. Овде има доста лепа и пољезна заведенија, која све описивати дуго би трајало.

Димитрије Матић, август 1847.

Келн

У 5 сати увече на железници кренуо сам се за Келн, и већ у 6 сати били смо овде. Како је и ту радост свуда, међу свим житељима, владала због добивене слободе печатње, варош је цела у движењу била, као да се све живо на улици видело, једва сам са мојим вођом пролазио кроз гомиле. Дом, ова древна, величанствена црква била је срећом још отворена, те сам унутра ушо и сву је добро развидио. Ту леже сарањени седам немачки краљева. Има изшарани прозора на Дому, који су пре 500 година прављени. Дом се непрестано прави, и прајзска и аустриска, и друге немачке државе, притичу у помоћ на сазидање овог важног зданија, које ће чрезвичајно бити док се сврши. Дошао сам у Хотел Брисел. Синоћ сам опет изишо у варош. Ту је било певања ода радника, који су, вођени од једног њиног другара, са ашовима и другим њиним справама ишли кроз улице у певању песама слободе.

Димитрије Матић, март 1848.

Вајмар

Вајмар је лепа варош, столица великог херцога. У овој вароши видели смо кућу у којој је живио Шилер, на којој стоји написано: Hier wohnte Schiller. Исто тако видели смо кућу у којој је живио Гете. Поодили смо капелу, у којој леже погребени и Гете и Шилер. Даље смо отишли кући Виландовој, у којој сада седи његов син, с којим смо имали част разговарати се. Он нам је показао слику његовог отца. После смо ишли по вароши и видели кућу близу варошке цркве, у којој је Хердер живио. У тој цркви лежи он погребен. Још пре него ћемо у Вајмар доћи, на путу, показао нам је један Вајмарац башту, у којој лежи Виланд сарањен.

Димитрије Матић, април 1847.

Манхајм

Тамо приспемо у 6 сати ујутру, одма на друму покажу нам ливаду, на којој је Санд погубљен. Недалеко отуд је апс у ком је више од говине лежао и гробље у коме је ноћу сарањен, недалеко од Коцебуа, кога је он убио. Сан лежи у буцаку старог гробља, крста или знака нема. Једна дивља шљива, која је сама израсла, као једини спомен тог одважног младића, о коме се и сада у овој околини врло често говори, а Коцебуев споменик лежи на средини, обавијен бршљаном. Обишли смо скоро цео Манхајм. То је врло лепа, чиста варош. Мени се она врло допала. Види се доста одлична света у њој. Замак (шлос), у коме велика херцогинја удовица сада живи, врло је леп и велики, нарочно врло лепу, пространу, башту има, по којој смо одали. Ушли смо у једну католичку цркву, видели театар, једно одељеније коњаника, који су се упражњавали у војној вештини. Око 10 сати кренемо се преко великог моста на ланци постојећег, и само на два велика од камена ступа основаног, к Вајнхаму, који од Манхајма 4 добра сата одстоји.

Димитрије Матић, мај 1847.

Минстер

После сам прошо Минстер са 1.300 житеља. То су врло леви предели. Стене су велике око пута, који је узки. Речица Трампе лупа о камење. Путник мора туд весело путовати. Не знам куд ћу пре око да бацим. Козе се пужу уз стене. Морао сам певати. Ту сељаци већ француски говоре. Кад ми сељак француски говори разумем га, а кад немачки не могу. Тако је овај језик овде покварен. Што сам пешице прошо долину Минстер вредно је било.

Димитрије Матић, август 1847.

Најшател

Око 8½ часова синоћ стигли смо овамо у Најшател. Само свеће, које су у вароши гореле, видели смо издалека, то је лепо гледати. Велики хотел Des Alpes јако се светлио. Ја сам отсео у Хотел де баланс (теразије). Јутрос сам почео тражити за мене пансију, гди би имао довољно прилике говорити француски. Места има доста, али се мени не допада. Ово је доста лепа, чиста, али и мртва варош. Она има 6.400 житеља. Она је на подножју Јура.

Димитрије Матић, август 1847.

Баден-Баден

Ово је најдражестније и најзнаменитије место купалишта у Немачкој. Варош броји 6.000 житеља. Број гостију за купалишта износи годишње преко 11.000, међу којима је половина Француза и Енглеза. Још Римљани познавали су ове целитељне изворе. Маркграф Кристоф сазидао је 1479. нови замак. 13 топли извора истичу из стена терасе од замка. Нас двојица отишли смо у Хотел де Пуал, гди су и остали Срби пре нас одсели. Видили смо зданије, гди се игра на новце, гди су толики све до голе душе погубили, па после и живот себи узели. Ту је много породица несретним учињено. И људи и жене, све то меће новце на коцку. То зданије за игру врло је великолепно. Свет је ту врло отмен. Ко жели страсти човека познати, треба да стане усред гомиле око астала, гди се игра па да чита из очију знаке радости при добитку и љутине при губитку. Французски се ту највише говори. Увече је била музика у сали, гди је толико света било, да смо се једва провлачили.

Димитрије Матић, август 1847.

Минхен

Јутрос сам изишо у ову варош, која броји до 100.000 обитатеља. Варош је лепа, али још краснија што је овако са художством у сваком обзиру богата. Улазио сам у цркву језуита, Фрауенкирхе и више њи други. Како је сада велика недеља цркве су по цели дан отворене. По неколико католика клечећи свагда се у њима види, али Лудвигова црква доиста је знаменита због украса и црковни ликова начертани. При једном разпјатију плачућа Мати Божија чрезвичајно виспрено начињена је. Човек не би нигда очију одвојио од тога лика. То није асцезни образ, већ по штилу новије школе малераја.

Био сам у Пинакотеки, гди је Gemälde-Galerie. Врло красни представљенија има. Мени се ово важније види, него Берлинска галерија, премда је она богатија у мложини ликова. Ту сам видио више ликова од Рафаила. Кад би човек имао времена, имао би шта гледати само у Пинакотеки више дана. Минхен заслужује, да човек са једног краја света у њега дође, да то све види.

Био сам у Универзитету, и ово је лепо зданије. Ходник је леп. Био сам и у једном аудиториму, и ту мало на скамију сео. Пред универзитетским зданијем скаче вода са шумом.

Мало више Универзитета сада се гради триумфална капија. Још није готова. Како ми се види, одприлике, имаће нешто оне Бранденбуржске у Берлину.

После сам отишо у Енглеску башту. Тамо сам мало одо и седио.

После сам дошо краљевој палати. Место пред палатом, гди је и театар и пошта, врло је лепо. Ту на среди тога плаца постоји штатуа отца Лудвиковог, који је сада дао оставку.

Поодио сам Vereinigte Sammlungen. Ту има у малом начињени грчки и римски стари темплова, како се сада у развалинама налази.

Библиотека није отворена. Само сам, лепо израђени, ходник видити мого.

Ко је видо Минхен, и оно художество које у њему лежи, неће га заборавити.

Димитрије Матић, април 1848.

Берлин

Ја већ одам по Берлину, нагађајући сокаке.

После отишо сам у шуму овдешњу, која се зове Тиргартен. О, како су овде прекрасно уређена дрва, а и простор је велики, да треба више времена док се обиђе. Кад сам овде у шуми, чини ми се као да сам у Шумадији србској. Овде ћу ја сваки дан пред вече, одмора ради, долазити, и ово ће ми бити најмилија одња.

Ово је варош, доиста, богата са књигама и средствима свакојаким за изображеније. Продавнице су пуне књига и врло красни начертанија, и свуда се свет по сокаци око њи купи и гледа ји, па и ја више времена на њима, кад куд идем проведем.

Ја сам овде у Берлину био двапут у театру, једном у Шаушпилу, гди је представљан Гетеов комад Калвиго. Ја сам се дивно вештини актера, а и предмет је врло трогатељан био тако, да сам на последку поред целог јецајућег публикума и ја неку сузу пустити морао.

Други пут био сам у опери Леонора. И ово је жалостно представљеније било, напоследку је радост посљедовала. Музика је врло одлична, а и певање такође, особито Леоноре и њеног супруга у апсу.

Ево, тако овај изображени свет живот проводи скоро јединствено у читању, театру и дружствима и зато и јест све скупо.

Данас после подне отишо сам у Билдер галерију овдашњу, и које изрезане у мермеру древне ликове, које начертанија најразнија и најкраснија гледао сам до пола 5 сати пред вече. Зданије је ово доста велико, и соба врло велики више има у којима су ликови ови распоређени. Посетитеља довољно има, и људи, и жена, и деце, сваког реда и стања; без разлике се ту свако пушта, без да се ту шта платити мора.

Ректор и професори, ту бивши, лепо су примили иматрикулирајуће студенте и пријатно се разговарали, чудећи се мени да се ја немачким језиком чисто изражавам. То им је мило, и видим да се ови добри људи интересирају о напредку душевном целог света.

Ово је свет одличан и примерног поведенија и учтивости.

Јуче после подне отишо сам у Музеум природни, и ту сву животињу у кожи напуњену видно, од слона до миша, све птице од ноја до враба, сво камење, све рибе од кита до кесеге, све змије, шкољке, растенија, змије. Дивно сам се овом богатом збиру природе царства. Одао сам по њему два сата и гледао. О Боже! Кад ће се наше Отечество моћи снабдети са оним што је за изображање потребно, али сада само почети треба, па ће наши потомци напредовати, као што су и Прајзи и други данас просвећени народи пре више столећа почели, па им се сада човек дивити мора.

Ово је благодат овде. Краљевска и Универзитетска библиотека дају књиге на читање и дома носити, те се и ја врло много тим обстојатељством служим, и у том обиталишту већ више знаменити сваке струке наука књига имам, коју приљежно читам, и нарочно у Лоцовом делу Народна економија врло много врлине наодим што ме до усхићења доводи.

Димитрије Матић, септембар 1845.

Моје перо није у стању описати оно моје душевно удовољство, са којим ја овде на овом знаменитом Свеучилишту учим и слушам оно, што сам одавно тако желио, а средства и прилике неимао удовољстворити тој највећој потреби

душевној, без ког удовљетворења, доиста, ни живити не би могло. Доиста, мом доласку на Берлинско свеучилиште имам благодарити не само душевно и умно развиће, већ и само пробужење живота, јер ми се сад тек и живити мили, и тако велико поље делању отвара. Добро здравље и задовољство радост моју још умложава.

Димитрије Матић, март 1846.

Потсдам

Од Берлина до Потсдама има лепо одгајени јелови шумица, које се и зими и лети свагда зелене, и паркова, а по гди виде се и мали брежуљци и долине, па то је оку пријатни поглед давало, да смо у Потсдам дошли без да смо умор осетили.

Пре него што смо у сами Потсдам ушли, прогледали смо тако названу Мермерну палату, у прекрасној башти, поред обале Хавера реке лежећу. Не зна се шта је лепше или палата, или башта и шума, или у истој поређане штатуе.

У Потсдам (гди 40.000 жит. има) најпре видели смо 1845. год. од вароши подигнуту штатуу Фридриху Вилхелму III, пређаш. краљу Прајске, отцу садашњег краља. После смо видели врло красни краљев двор

Почем смо варош разгледали, тек смо онда дошли тамо, што ће нас највише усхитити, у Сансуси место пребивања Великог Фридриха, које је он и устројио. Ту су прекрасне баште и шуме, штатуе неизбројне, најлепше наређане и стубови, гди вода у вис врло много скаче и лепо позорије даје. За оног, који художество љуби, Сансуси даје шта за више дана гледати, без да се насити том неизказаном красотом. Куд год очи обратиш, не знаш шта ћеш лепше видети.

Димитрије Матић, април 1846.

Шпандау

Варошица је мала и незнатна, на подобије какове се и у Срему видити могу, не показује никакочу живост у радности. Ручали смо доста бедно, премда не јевтиније него у Берлину, па пошли у град да га видимо. Но, кад смо шанац прешли и до страже градске дошли, разумемо да се приватним људима не допушта унутра улазити. Ми смо се задовољити, дакле, морали само са гледањем с поља. Град не види се да је велики, сазидан је у итњи, у почетку овог столећа у ратовању са Французима, који су га и освојили били, као што се сад у вароши ђулета, по зидовима кућа заоставша, виде.

Димитрије Матић, април 1846.

Шарлотенбург

Шарлотенбург је мала варошица, један непун сат од Берлина разстојећа, у коју се иде кроз красну шуму Tiergarten названу. Тамо има краљевски двор са лепом баштом и шумицом, и у овој се наоди Маузолеум умрлог краља Фридриха Вилхелма III и његове прве супруге Луизе, матере све деце Фридрихове, јер с другом супругом, која и данас живи, није имао порода.

Димитрије Матић, април 1846.

Данас је година мог преполезног бављења у Берлину, у овој новој Атини. Колико пољзе имам од мог, за ово време, овде учења, казати не могу. Поњатија су моја сасвим други вид добила. Да сам за ову годину тако прилежно радио, много ме весели. Разлика је велика између тадашњег и садашњег мог мишљења, нарочино о философији. Ништа не може човеку веће и истинитије задовољство причинити од праве науке. Само она једина води род човечи правој срећи и блаженству. Распрострањење исте у србском Отечеству моја је најтоплија жеља, и ја би радо и мој живот жртвовао за разсад исте по србској милој земљи.

Димитрије Матић, август 1846.

Каква је разлика између мог расположења, кад сам у Берлин дошо, а како га остављам? Мученом највећим незнања човечијег одређенија слабом, зловољном, чинила ми се ова лепа варош црна, пријатности њене и понуђавано пријатељство одбијо сам немиле, стрепећи непрестано, да ли ћу оно наћи што тражим, да ли се истина испознати може.

Последњи сам, може бити, пут данас још једанпут прошо Под липама, кроз Универзитет и Музеум малераја у Берлину видно. Како се човек, дужим живљењем, на једном месту привикне! Кад сам дошо у Берлин, сав ми се црн чинио, јер је само туђинство у њему било, а вечерас нас је 14 Срба заједно било. Да Бог да и више да нас је.

Димитрије Матић, март 1847.

Берн

Берн је главна варош највећег швајцерског кантона, гди станују страни посланици за Швајцерску, има око 22.500 житеља. Преко реке Аара постоји грдни од камена мост, који је скоро свршен. Стао је до 660.000 франки. Вредно је видети у вароши саг са луткама. Највећа красота Берна јест изглед на Алпе, који се виде из вароши и сваког околног брежуљка. Ми смо и лепо видели, њи скоро 12 снегом покривени вр'ова. То је величествени изглед. Ту је и Јунг-фрау, Менх и др. Варошку библиотеку нисмо могли поодити. У њој има 40.000 комада књига. Од 1834. год. постоји овде свеучилиште. У год. 1843. било је 220 ђака при њему. Видили смо болницу с надписом: "Christo in pauperibus". Ово је красно зданије са лепом баштом унутри. Берн је основан од Бертхолда V, ерцога од Церинга, који је као и његови предци у 12 веку носио званије, дано му од цара као покровитељ западне Швајцерске.

Димитрије Матић, октобар 1847.

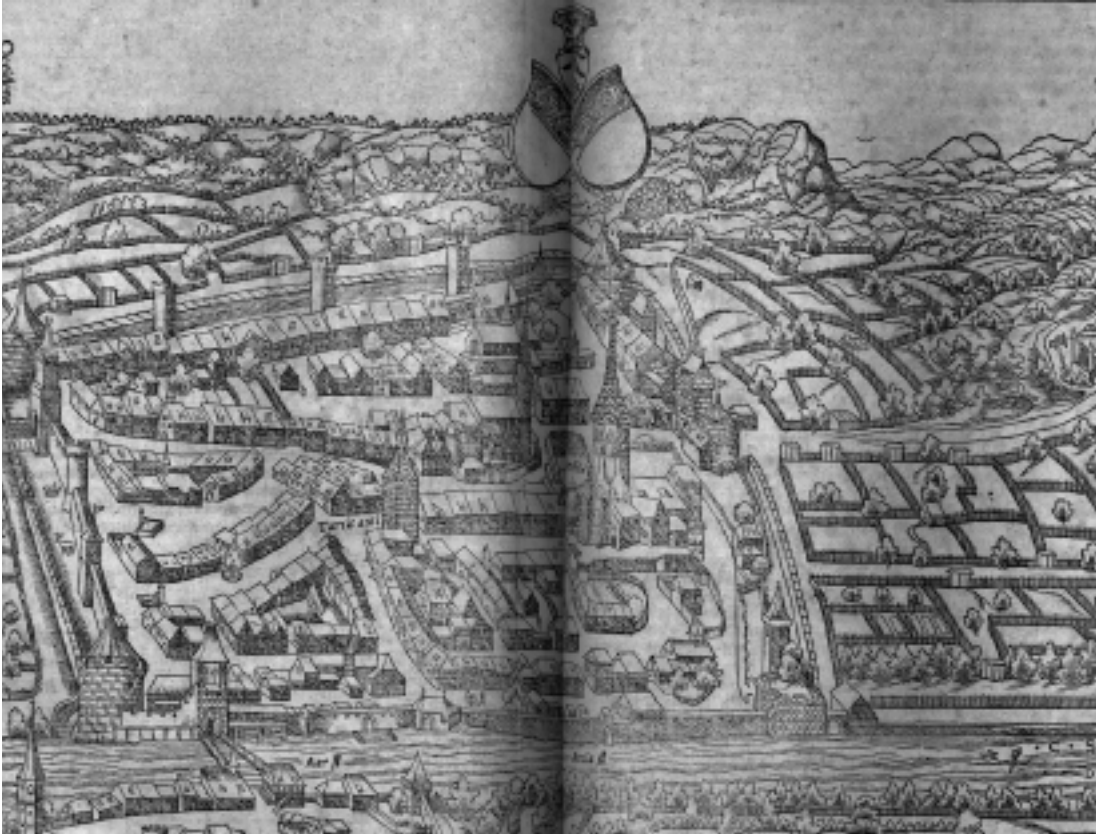

Луцерн

Лозана

Ова красна варош има 15.000 житеља. Она има Академични колегиум, основани 1587. год., и један кантонски музеум. Дом, у коме је Гибон Историју Рима свршио, лежи у дољној части вароши. ОкоLINE Лаузане немају себи равне у обзиру мложине и лепоте јавни шетњи. Поглед на језеро, и одтуд на снегом покривене Алпе, изредан је. Ово се не да описати, видити, треба да се осећати може.

Димитрије Матић, август 1847.

Солотурн

По киши одали смо јуче до 10½ часова пре подне, и тада смо отишли у Солотурн, главну варош кантона тог истог имена. Она има до 4.600 житеља, има лепу околину. Били смо у Цркви св. Урзуса, која је сазидана новоиталијанским штилом од 1762. почета и свршена после 11 год. Због величине и архитектоничне лепоте, држи се за најлепшу цркву у Швајцерској, али ја не би то реко. Католични епископ базелски живи овде. Свештенство је овде многобројно и моћно, како у вароши, тако и у свом кантону. И монастири нису редки. Славни пољски витез Тадеус Кошћушко овде је провео последње дане свога знаменитог али и немирног живота. Ја нисам хтео пропустити, да не одем на гроб овог јединственог мужа, тим пре што је Славјанин.

Димитрије Матић, октобар 1847.

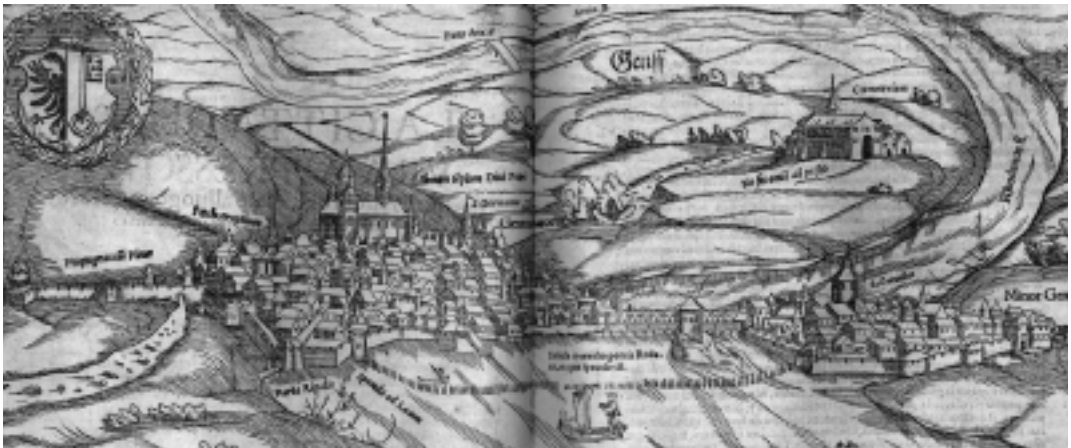
Женева

Јучерашњи дан не могу нигда заборавити. Сунце је већ заишло. Генф се укаже. О мој Боже, какво је то појављење, какви красни домови указали су се оку. Света је било доста на обали, као што се обично пароплов дочекује. Много дурбина са високи домови управљено је било на њега. Ја сам скоро последњи на њему остао. Нисам знао куд ћу пре погледати. Више би очију онда требало, а не моје слабе. У мом животу нећу много такви тренућа имати. Да је сав Генф онакав, какав се с пароплова види, чини ми се не би му пара било.

После вечере одма сам изишао, и одао по вароши, која већ осветљена била, и то ју је још лепшом чинило. Свет врви, особито преко мостова преко Роне, све живо француски беседи, и то је добро за мене.

Већ сам прилично ову варош познао. Она је најмногољуднија варош Швајци. Има до 30.000 житеља. Она красно лежи на западном крају величанственог Генфског језера, гди плава вода, брзе као стрела, Роне истиче. Река дели варош на две части. Плава вода, чини лепо упечатљење на зритеља. Генф даје сада, као што сам мало више већ реко, од језера изредни изглед, у слѣдству многи у последње време учињени пољепшанија.

Катедрална црква, или Св.Петра, јесте образац готског начина зидања из 11-г века. Музеумрат, Музеум

наравне историје, јавне библиотеке са 40.000 комада књига и 394 од Калвина написани писама, после Хидраулична машина, која целу варош с водом снабдева, нови апс итд., заслужује, да их странац пооди. Генф је место рођења многи знаменити мужева, који се име европејским може назвати.

Генф се може сматрати као главна варош наука у Швајцу, према она више представља живот француски, него швајцарски. Зато су је назвали Швајцарским Паризом. Сатови, драгоцености, кутије музичке итд., главни су производи ове вароши. Први је сат донешен у Генф 1587-е год., а на концу прошлог века већ 4.000 људи занимало се у вароши, и до 2.400 људи изван ње, са прављењем сатова. У год. 1843. био је број ти радника до 6.000, који су начинили до 70.000 сатова. Красни шетњи око Генфа има врло много. Највеличанственији изглед, од свију, даје Монблан са Савојским Алпима, који се не више него 60-70 пута у години одавде при ведром небу виде. Никакав се дражестнији поглед помислити не може него Монблан са вровима брежним, особито при седању сунца, кад снег на њему ружичну боју добије, па се као пурпур светли.

Димитрије Матић, август-септембар 1847.

Похотљиви Срби неуморно и савесно гоне цујке по Бастиону и енглеској башти. Топузовић, пошто је изгледа завршио своју докторску тезу, узео је на се једну нову улогу: пише љубавна писма Србима који још не поседују довољно француски. Прекјуче је писао и мом брату једно писмо за неку бону из пансиона.

Риста Митковић, 1910.

Што се хране тиче, драги Јово, то је питање врло деликатно. У опште храна је врло рђава у Женеви како у пансионима тако и у ресторанима. Изузев 2-3 пансиона, сви остали не вреде ништа и врло су опасни, за стомаке, па чак и за српске! Храна је гросијерна, проста, једнолична а свет у пансионима страховито баналан и досадан.

Риста Митковић, 1910.

Стразбур

Видили смо грдну, доиста, знаменитог художества цркву Минстер, које је торањ више од 400 стотина висок. Ово се зданије може назвати јединственим. На сату гледали смо кад избија подне, гди разне фигуре раде. Тада је било ту доста света да то гледа. Пењали смо се на торањ док се год иде. То је грдна висина. Људи отуда изгледају као кепеци на земљи. Страота је доле погледати. У књигу посетилаца уписали смо се. Штрасбург је доста жива варош. У очи падају црвене чакшире француски војника. Присуствовали смо једном упражњенију војеном.

Димитрије Матић, август 1847.

Монте Карло

Прејуче сам био у Монте Карло на концерту. Боже-Боже, какав парк какав рај какве зграде какви украси. Не уместо да вам опишем све кипти у мрамору и злату. Сала оперска 2 пут ко наша велика црква сва у злату унутра са сликама само место светаца голе девојке. Сигурно Французи те свеце целивају. Бројо сам музику и нисам је мого тачно избројати али сам сигуран да је број музиканата измеђ 120-130. Не уместо да вам описати оно свирање она чудеса луксуза итд. поред тога у 2 ма излазила је на бину 1 певачица дебела као швајцарска крава до душе лепо је певала дадоше јој 1 букет има у њем 5 кила пљескали су јој по 6-та. Хтео сам ићи по оној згради али несметем на све стране огледало у злат. оквири гди год се окренем себе видим па сам се већ уплашио да гди год не ударим носом, те једва нађем врата па маглу једино што ми жао беше за моја 2 дин. што ми смоташе, а беше ладно те ја стругнем на станицу у вагон за Ментону.

На станици у Монте Карлу има преко 30 омнибуса а кола нисам бројо. Фијакеристи сви у цилиндер, послуга у Монтекарли све у ливрејама, одела лепши него наши министри. Изгледо сам спрам њи ка шинтер, те ти ја стругнем.

Непознато лице, децембар 1894.

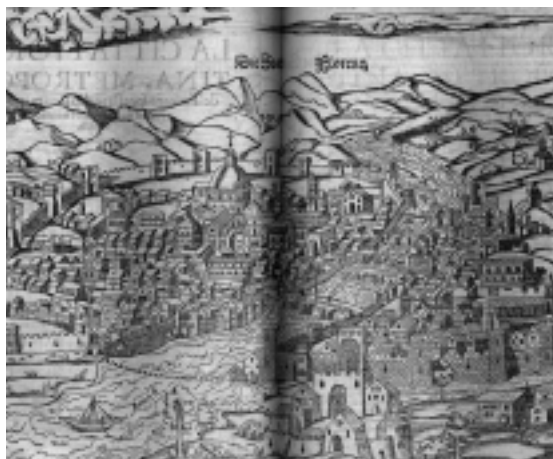
Ментон

Ја сам се сад преселио са другог спрата на трећи дакле исти хотел *du parc troisième étage*, 63. На трећем спрату је јефтинеје за 1 дин. и тако сада имам све за 8 дин. изузимајући свећу 0.60 дин. дневно вино 1.25 дин. дневно и прање пошто буде. Кост је приличан. Ујутру добијем 2 кифле млеко са кафом и путера 7-8 залагаја. За ручак има обично 6-7 јела само што су парчићи суфише суфтилни па поред свих седам останем неки пут (у прво време) гладан али сад сам се обезобразило по примеру других па вадим по 2 парчета а лебац тражим 2-3 пута јер су им парчићи од 2 залагаја.

Непознато лице, децембар 1894.

Монте Карло

Фиренца

Венеција

Каљари

Трст

Рим

Париз

У пошлџ петак, увече водио ме је Милан Симић по булеварима. То је величенствено позорије. Како је то осветљено, колики се свет движе по тој јединствено лепој улици. Показао ми је више театра. Отишли смо, после, те видели Palais Royal, које је такође лепо осветљено. Гледали смо више драгоцености изложени пред дућанима, више леџи малераја.

Филип ме одвео јуче у излог малераја, шта је за прошлу годину у Француској најчеститије израђено, а исто тако и шкулптуре. То је у Лувру. Једва смо проћи могли све излоге. Тако је много тамо тога. Света је доста било. После ме Црнобарац одведе у Зимњу башту. Ја ништа лепше себи нисам мого представити. Грдни стаклом покривени простор, у температури умереној, засађен је најређим цвећем и дрвима. Водоскок пада на стене. Стазе је мало подижу као на брдашца. После је био концерт, музика је изредна, света много најлепшег. Ту се видити може красни паризски свет. Већ сам видио лепа места паризска. На Јелисејским пољима, у башти Тулериској, било је јуче врло много света. Кроз Париз иду гомиле, певајући Марсељез.

Ту неко вече, био сам у театру Одеону. И ту је певан Марсељез, као што се та песма живота француског на све стране, и од саме деце, чује.

Синоћ сам био у Театру републике, давана је једна трагедија од Корнела (Cid), у којој је знаменита трагедијанка Рашел такође рољу имала. Шкода, да није био други комад, у коме би она више афекта показати имала. После је певала Рашел Марсељез са највећом ватром. Публикум јој је плескао при окончању сваке строфе.

Синоћ сам био у Театру националном. Најпре је давана мала опера у два акта, а после тога врло леп балет.

За ови двадесет дана мога бављења у Паризу, видио сам много позорија, која човека од милине тронутџ морају, као што сам вечерас видио у театру једног човека, гди сузе брише, слушајући родољубиве песме, које је публикум певао. Ја би се нерадо растајао од Париза, кад нас потреба домаћа не би у наше крајеве позивала.

Димитрије Матић, март-април 1848.

Али и овај пут морам рећи: не могу се вратити ни сада ни икада без свршених студија па ма шта било и како свршио.

У Паризу ћу још мало да се нагледам и да се надишем, и да дотеравши мало “побуржоиран” укус да вам пошљем и нових ствари.

Јован Дучић, октобар 1905.

Прво вече у Паризу како се звезде даду видети. Пролеће је, врхови дрвета су за ова три четири дана озеленила. И наједном сам осетио да више можда него и човек свака варош има више лица, и то различитих лица, неки пут годинама живите не знајући да вам је пријатељ сентименталан, јер није било прилике да се покаже у једној светлости. У Паризу, више него на икојем другом месту човек може да открије ту двојност, удвојеност, устострученост! Треба гледати, треба умети видети. Бележим наслов који би могао да оправдам за три године опсервације или размишљања: Сто лица (изгледа) града Париза или Париз, онакав каквог сам видео.

Бранимир Ћосић, април 1927.

Версај

Ми смо били срећни, те су нас пустили кроз све сале, и све смо видели што тамо стоји. Цела историја француска, краљеви, битке, знаменити мужеви све нам се то данас очима у образима представило. После смо видели намештене собе још од Лудвига XIV, који је ову палату и сазидао, и Француску тиме у дуг бацио, што је и револуцији при крају столећа много принело. Какови скупоцености у тим салонима има! Све је златом израђено. Какав је театар, какве су друге собе! Шта је трошка такога украса стала? Табака би требало да се све напише, што смо данас видели. У Потсдаму видио сам главу Христову од Рафаила у оригиналу, данас сам видио Мадону од Рафаила у оригиналу. Над тим сам образом дуже остао. Како је то израђено!

Версаљ нигда не могу заборавити.

Димитрије Матић, април 1848.

Париж

Антверпен

Краков

Константинополь

Брисел

Око 4 сата стигли смо у Брисел овамо. Ја одма седнем на омнибус, те унакрст кроз Брисел прођем. Варош је врло велика и лепа.

Димитрије Матић, март 1848.

Постараћу се, да Вам, чим отаљам испит, напишем што-год ново. Сад сам веома заузет радом око првог доктората (l'ège èrgeuve), за који треба да платим 105 fr. испитне таксе. А ту је чвор.

Радован Перовић-Невесињски, око 1900.

Толедо

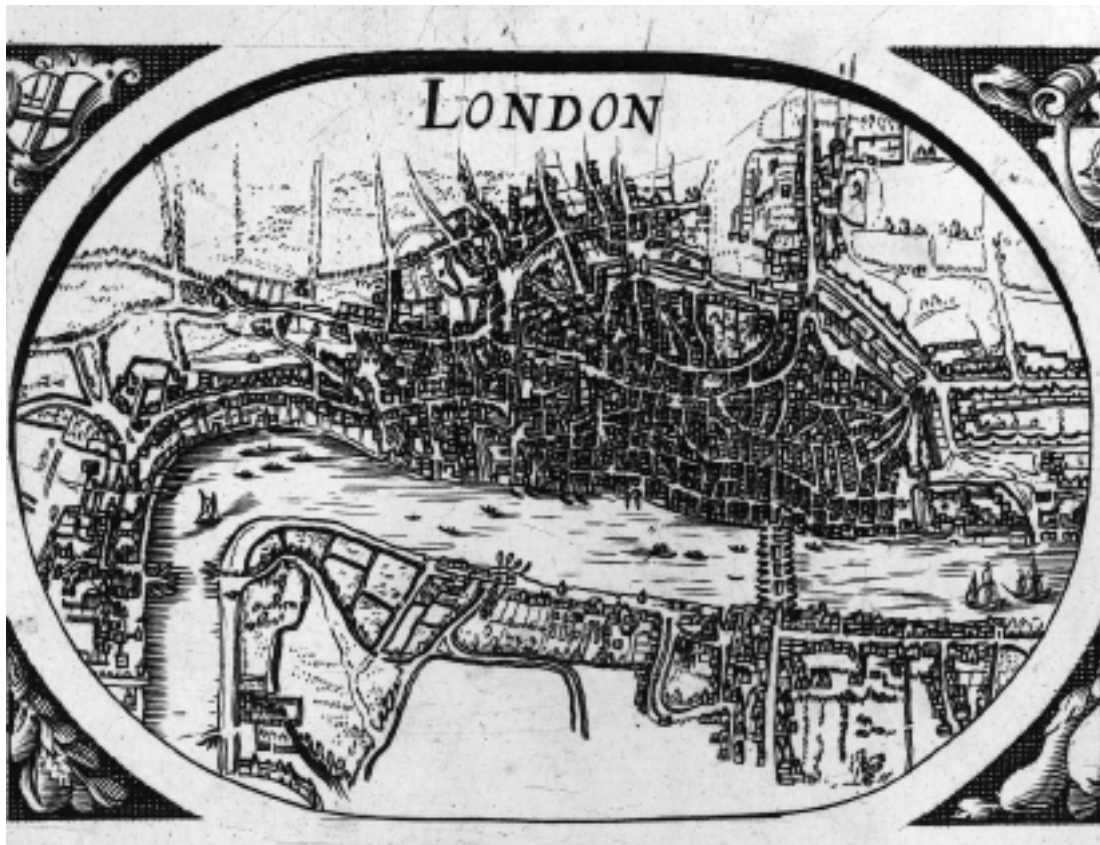
Лисабон

Лондон

Седим ево у Хајд-Парку, око мене пролазе унедељени калфе у цилиндрима, испеглани и избријани, у новим рукавицама и задигнутим панталонама испод којих се шарене, неке невероватне – за мене – оригиналне чарапе. Они звекећу јуче примљеним шилинзима, а бога ми и фунтама штерлинга, и вуку под руку растегнуто-дуге ексцентричне Енглескиње с којима проводе недељну љубав. Ја седим на једној клупи и пишем вам на колену ово писмо а мало даље разлеже се страховито лајање неког тариф-реформера.

Војислав Јовановић Марамбо, септембар 1908.

Лондон

Кијев

Ја сам Вам прије два мјесеца писао и јављао да ћу скоро свршити науке овђе у кијевском универзитету. Сада, благодарећи Богу, ево сам дочекао оно што сам одавно желио и свршио науке како се најбоље могло свршити у универзитету. Рад би био провести неко вријеме у Москви, и врло кратко вријеме у Петербургу, па отуда би, ако Бог да, идуће јесени или зиме преко германије пошао у Србију. Но усавршенствовања ради сад би ми овај пут врло полезан.

Био због тога што би се упознао с многијем ученијем људима, совјети којијех би ми били полезни у будућим мојим пословима. Сада о празницима бићу у селу код доброга и познатога Вашој свијетлости Г.Ризнића и код њега ћу чини ми се зиму провести, јер прије пролећа несмијем се никауда пуштати на пут.

Алекса Вукомановић, децембар 1850.

Рига

OCEANVS
HYPERBOREVS

LARRA
ton

EVROPAE

Demar

OCCIDENTALIS
OCEANVS

BARBARIA.

M. D. T. R. H.

Садржај

Предговор: *Европа је постала њихов дом*

2

Градови

слике		записи	
Антверпен	48	Баден Баден	33
Базел	36	Базел	36
Београд	6, 7, 8, 9, 10	Берлин	34
Берлин	34	Берн	37
Берн	37	Беч	16
Беч	16, 17, 18, 19	Брисел	49
Будимпешта	14, 15	Будимпешта	14
Венеција	44	Вајмар	32
Грац	21	Дрезден	27
Дрезден	27	Ерфурт	30
Европа	56, 57	Женева	39
Женева	39	Карлсруе	30
Каљари	44	Келн	31
Келн	31	Кијев	54
Колмар	26	Линц	20
Константинопољ	48	Лозана	37
Краков	48	Лондон	52
Линц	20	Манхајм	32
Лисабон	51	Ментон	43
Лондон	53	Минстер	32
Луцерн	37	Минхен	33
Монте Карло	42	Монте Карло	43
Москва	54	Најшател	32
Нови Сад	13	Париз	46
Париз	47	Потсдам	35
Петроварадин	13	Праг	22
Праг	22, 23	Салцбург	20
Регенсбург	26	Солотурн	38
Рига	55	Стразбур	41
Рим	45	Теплице	24
Солотурн	38	Фрајбург	28
Стразбур	40	Франкфурт на Мајни	30
Теплице	24	Хајделберг	29
Толедо	51	Шарлотенбург	35
Трст	45	Шпандау	35
Улм	26		
Фиренца	44		
Фрајбург	28		
Франкфурт на Мајни	30		
Хајделберг	29		

Издавач

Универзитетска библиотека
“Светозар Марковић”, Београд

За издавача

Богољуб Мaziћ

Аутори изложбе и каталога

Даница Филиповић

Дејан Стојиљковић

Дизајн и припрема каталога

мр Селман Трговац

Штампа

Хелета, Београд

Тираж

300 примерака

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

069.51:74/77(497.11)(083.824)

ФИЛИПОВИЋ, Даница

У сусрет духу Европе : европски градови
са старих слика : каталог изложбе / [аутори
изложбе и каталога Даница Филиповић, Дејан
Стојиљковић]. - Београд : Универзитетска
Библиотека “Светозар Марковић”, 2006
(Београд : Хелета). - 60 стр. : илустр. ;
24 cm

Тираж 300. - Стр. 2-5: Европа је постала
њихов дом / Љубинка Трговчевић.

ISBN 86-7301-028-4

ISBN 978-86-7301-028-1

1. Стојиљковић, Дејан

а) Универзитетска библиотека “Светозар
Марковић” (Београд). Одељење реткости -
COBISS.SR-ID 136558604